

In de hooitijd

Als ik toch rechtevoort (tegenwoordig) zie hoe weinig werk er aan het hooien wordt gedaan, gerekend bij vroeger, dan denk ik wat hebben wij het toch gemakkelijk gekregen. Het is nu maar even met een silomaaier het gras losmaaien, een paar keer met de trommelschudder er doorheen, als het droog is bij elkaar harken, aan balen persen en ze kunnen het ophalen.

Of waar men ook in de Meimaand al mee begint, het gras inkuilen. Dit doet men al, nadat het gras net gemaaid is, met de opraapwagen. Er komt haast geen handwerk aan te pas.

Wat was het al een vooruitgang, toen wij het gras niet meer met de zeis behoeften te maaien, maar met de maaimachine, waar dan twee paarden voor moesten. Toen wij een hooihark kregen, waarmee men het hooi bij elkaar kon harken. Later kregen we de trekker met de maaibalk.

In mijn kindertijd zei men altijd, met Peter en Pauw (H. Petrus en Paulus) 29 juni, beginnen we altijd met de hooibouw, en eerder was er toen nog niet veel te halen.

*En dan most ie met de zeisen,
hele dage stoan te heisen,
mollenheupe, en 't grus zo toa
en dan kon ie nog hele parken,
zo mar bieje mekare harken,
gunst, de grond die was te schroa.*

De grassen waren van mindere kwaliteit, wollegras, dreps, akkerdravik, reukgras, beverkes, veenpluis, smeale, pijpestrootje, vingerzegge, kruipertje.

Ze gingen 's morgens al heel vroeg aan het grasmaaien. Tegen acht uur brachtten ze de grusmeesters een schuttel met pannekooke, en dan maaiden ze door tot de middag en dan de middagsloap. Eerst even het haarspit en de haarhamer voor de dag gehaald, en de zeis van de zeisenboom losgemaakt en de zeis haren (scherpmaken). Dit moest geregeld gebeuren, anders had je geen snit aan de zeis, al zei men wel eens gekscherend: "Haren doar muj oe vuur waren, maar strieken en wetten, det muj neet vergetten." Want als men een poosje gemaaid had, moest men weer met de strieklatte langs de zeis, om er snit aan te houden.

's Morgens als de dauw nog op het gras lag wou het veel beter snien als in de hete zon.

*Pas op, pas op, mooi bloemelijn,
ik hoor een stap, daar zal hij zijn.*

Dit versje leerden wij vroeger al op school, hoe de mooie bloemen in het gras aan de zeis ten offer vielen. In die tijd waren er zoveel bloemen in het gras die men niet meer ziet. Vingerheudjes (blauwe klokjesgentiaan), koekoeksbloemen, margrietten. Aan de vaak schrale kanten de zonnedaauw en het duivelsnaaigaren met de rode draden, het mosachtige hazenbrood, en de stoefdampe (bovisten). Op de lage gronden de vennepluze (wolgras) en de beverkes, ze zijn praktisch allemaal verdwenen. Om nog maar niet te spreken van de sprinkhanen en de kikkers die men zoveel zag in het hooiland. Hoe vaak vonden de maaiers niet een veldhoondernest (patrijzen), hoewel de meeste eieren al waren uitgebroed.

Als ze 's morgens een stuk gras hadden gemaaid, dan gingen Grootvader en Moeder, en later Dieka, de grusgeene uit elkaar strooien. Die werden tegen de avond aan kidden geharkt en aan grasoppers gezet, om de volgende morgen weer uit elkaar te worden gestrooid. Net zo lang tot het droog was, en het hooi aan zwillen werd geharkt en het werd opgehaald. Wat was men blij als men zeggen kon: "Wie heb je het grus van de beene, op de voorhegge noa (graskanten langs bouwland)", die werden later gemaaid, als men niet zo druk meer was. Als onze volk dan hooi haalden, moesten wij als we uit school kwamen, mee noa 't heuiland noaharken. Eerst vonden wij dat dan wel fijn, maar op het laatst begon het te vervelen. Dan zagen we wel eens wat bijzonders waar nodig

even naar toe moesten, een sprokkelempennest (mieren) waar we wel even met een stok in moesten porren, of wij knibbelden een beetje met mekaar, en dan moest Vader ons wel eens achter de bokse zitten, of we moesten eens de vliegen met een takje afjacht geven als het paard daar zo'n last van had. De liene (paardeleidsel) hadden ze an 't rad vast gemaakt (aan de naven van het wagenrad). Daar mochten wij nooit aankomen, als er iemand op de wagen aan het hooiladen was en het paard onverwachts aantrok, dan kon die er afvallen. Wij liepen dan altijd met de blote benen, en de mannen vaak in de blote onderbokse (broek) en de vrouwen in het blote onderliefke. 's Avonds hadden we bloaren in de handen van de harkenstelle, en dan zeiden ze: "Ie hebt nog geen zwil in de hande (geen eelt)." Als de wagen volgeladen was, moest het voor- en achtertouw en weerboom met katrol er overheen, en moesten we helpen het touw er strak overheen trekken, zodat het hooi er onderweg niet afviel. Dat hooi laden was ook een hele kunst vroeger, toen wij nog geen platte wagen met luchtbanden hadden, maar een ouderwetse boerenwagen, zoals wij er nog een in de schuur hebben staan. Die is in jaren niet gebruikt.

De lading moest aan beide kanten even breed zijn. Je hoorde iedere keer van degene die het oplaadde: "Zit het er nog liek op?" Dat viel heus niet mee, vooral als het hooi zo spreu (kurkdroog in de zon) was, maar Grootvader wilde het goed droog hebben, hij was bange vuur heuibreui.

Wij mochten nooit in de zon lopen met het blote hoofd, want dan kon je een zunnestekke krijgen. Ook gebeurde het wel, als ze de hele dag in de warmte hadden gewerkt, dat ze dan zoals ze zeiden, verhetst waren. Dan moest men een dag in bed blijven.

Als het alle dagen mooi weer was schoot het hooien nog wel op. Maar o wee, als het alle dagen regende. Als dan het hooi in oppers stond en het weer leek aardig goed en men het uit elkaar strooide, en het begon later weer te regenen, dan kon het ook gebeuren dat het een paar dagen op de bleek lei, zoals men dan zei, en aan het hooi niet veel meer was gelegen.

Als het goed weer was dan moest men de hele dag euzen tot beddegoanstied toe, en ook schot de middagsloap er wel bij in als men druk was.

Als men de hele dag in de zon had gewerkt, dan kon het tegen de avond zo mooi zijn. Het afnemende zonlicht dat aan een stille zomeravond zo'n sfeer van weemoed kan geven. Dan denkt men, wat is Gods Schepping toch wondermooi, dat beleeft men zo echt in de kinderjaren.

In de drukke tijd hield men van goede stevige kost, graag goed vet, en dan zei men: "Vet smeert de butte." En ook een goeie pille roggebrood ging er met vespertied best in, en 's middags een stuk van het borststuk van de geslachte koe in de pot met goed vet er an. De gehele dag zweten, en 's avonds naar het bed waar het ook al warm was, want wat wist men toen van 's avonds eerst een lekkere douche nemen, zoals dat zo lekker is als je nat bezweet bent. Wij jongens gingen wel eens in de kolk, als het water tenminste een beetje helder was, wel was het 's avonds: "Wichter, ie mut eerst de veute wasschen vuur det ie noa bedde goat", en 's zaterdags um de hoed wasschen.

Het was altijd niet zo mooi als Jan van Riemsdijk zong:

*Het mooiste leven op de wereld,
is det van de boerenstand,
wielevu hebt gin konkurrentie,
want wie hebt gin ene klant,
alles wat wie goat verkopen,
det geet wekelijks noa de stad,
de kooplevu komt van zelf e lopen,
un boer is toch leibendig glad,
joa un boer op ut land,
hef un leep verstand.*

*Bie de mensen in de steden,
is het kindertal neet groot,
kump noa nummer dree un vierden,*

*dan is Holland doar in nood,
buten is det alles anders,
ai is komt dan zu j we zien,
bie ons greuit alles in natura,
wie hebt er al un stuk of tien,
joa un boer op het land,
hef un leep verstand.*

*Ik heurde lest van buurvrouws Jentie,
die diende in de grote stad,
det de mensen alle dagen,
zich goat wasschen in un bad,
ik kan 't mie warklijk neet begriepen,
al wark ik ok dagen in de mest,
onder ut hemd bin ik wè schone,
en ik bin nog nooit in bad e west,
joa un boer op ut land,
hef un leep verstand.*

Dit is gelukkig wel heel anders geworden, en gaan de boerenmensen geregeld onder de douche, al zijn er nog wel enkelen die daar niet toe kunnen komen, van de ouderen, maar ook wel die het meer en meer elke morgen doen. Het fijnste is nog de koude douche.

Maar om op die hooitijd terug te komen, dit ging altijd lang niet van een leien dakje. Ik weet nog goed, dat Grootmoeder tegen Vader zei, dat hij met het maaïen van het laagste stuk in de grote moat niet te lang moest wachten als het droog was. Ze had ook gelijk, want ik weet nog dat Kogelmans Gait en Jans, Vader een keer hielpen grasmaaïen, en dat er een schoer kwam met zoveel regen, dat de hooioppers in het water stonden. Op een zomeravond mocht ik een keer mee met Vader naar de Poalsnieder, die ging nog wel eens grasmaaïen bij de boeren, want het was nog maar een heel enkele die een machine had. Die mooie zomeravond vergeet ik nooit weer, want ik was nog nooit zo laat opgeweest. Als je eens een beetje te lang opbleef, dan was het: "Allo nachtoele ie mut noa bedde", maar toen was het dan wat later geworden. De stilte was indrukwekkend, al kon je soms in de verte nog een wagen horen ratelen van een late hooihaler, en heel in de verte zag men het soms flikkeren, als van een ver verwijderd onweer.

Eens op een middag wilden Bloo Jan en Teune hooi halen, achter de Soestwetering. Onderweg bij Assinkbrug, schrokken de paarden voor een paar pinken, die met de warmte onder de brug waren gekropen, en sloegen ze op hol de Oostermaatsdijk in. Teune bang, riep maar: "Jan, Jan," tot ze bij het Oostermaat kwamen, waar zware eikenbomen aan de weg stonden, met overhangende takken. Teune ziet de kans schoon, en grijpt een dikke tak. Daar hangt Teune, en maar roepen van: "Help, help, help." Bij het Oostermaat lagen de knechten in de hilde en hielden een middagslaap. Wakker geworden van Teunis hulpgeroep, namen ze de ladder en verlostten Teune van haar wel ongewenste plaats.

De paarden waren met Jan doorgelopen, tot bij de Bathmense molen waar ze geregeld kwamen, en daar tot staan gekomen. Nu konden ze hooi halen.

Al kwam het hooi wel eens in het water te zitten, het gebeurde ook wel eens, dat het de lucht inging. Dat was als er een windoare (draai of wervelwind) in kwam. Dat was vroeger met dat korte lichte hooi veel erger als nu met dat zware hooi. Het kon soms hoog de lucht ingaan. Als je het net bijeen had geharkt was alles vertesteweerd, en dan moest je het weer bij elkaar zien te krijgen. Het gebeurde vroeger ook wel eens, dat Moeder 's morgens zei: "Doar zult vannacht wel iemenswagens hen ween e goan, keesje (de hond) hef zo e blekt." Het gebeurde dan wel eens als wij naar school gingen dat ze ons weer tegenkwamen, dat ze de bijenkorven hadden weggebracht naar de Heldersnieder, aan de voet van de Holterberg. Dit moest altijd bij nacht gebeuren, en dat was een hele afstand, want ze kwamen van Colmschate, Schalkhaar, en om en achter

Deventer weg. Dit is ook al iets wat wel vrijwel tot het verleden behoort, want met de bijenhouderij is het vrijwel gedaan, alleen nog wat uit liefhebberij.

Ook de iemenzwarm (bijenzwerm) zoals je ze vroeger overal nog eens aan een tak kon aantreffen, zie je nu sporadisch. Als wij vroeger eens een aantreffen, dan stuurden wij Herman van de Schaes even bericht, die schepte die dan in de schephuve om ze in de korf in het iemenschoer te doen. Dan kregen wij in de Herfst altijd een stukje honing. Moeder vertelde vaak hoe ze als kinderen, altijd in de Herfst naar Holterbroek mochten, hen speeltjes likken, dit waren de spijlen uit de bijenkorven, waar de bijen de honingraten omheen bouwden. Er bleef nogal wat honing aanzitten, de kinderen vonden natuurlijk hoe meer hoe liever, want wat is zoeter dan honing.

Holterbroeks Berendoorn had vroeger nog wel wat bijen gehouden. Toen hij gestorven was, was het daar ook met de bijen gedaan.

Evenzo is het met het gewone zoals wij het noemden boerenwerk, vroeger was het: "De buurman is ok met het volk in 't Heuilland," maar nu komt er een met de trekker en de machine, gauw er doorheen en weg is hij weer.

*Now hebt ze grusmechienen, harken,
alles ku'j met de meschiene bewarken,
as 't mar heuit ku'j heel wat doon.*

Ook alle gemoedelijkheid is verdwenen. Zoals er vroeger de burenhulp in nood was, tegenwoordig is het: tegen betaling kunnen wij wel een bedrijfshulp krijgen. Hoe mooi ook, en ik wil ook de noodzakelijkheid niet betwisten, maar de waardevolle traditie van de burenhulp is mee verdwenen.

Hoe fijn was het in de zomer, als de dagen op het langst zijn, ook de zaterdagavond, als de torenbel had geluid ten teken dat het morgen rustdag was. Al neemt men dat tegenwoordig niet zo heel nauw, men zou op zondag geen vork hooi verleggen in het hooiland, want de zondag werd geheiligd onder de boerenmensen.

Als dan het laatste voer hooi van de week was binnengehaald en wagens en gereedschappen waren opgeborgen, de rode en blauwe estrikken van de keukenvloer waren geschrobd en met mooi wit zand bestrooid, dan kwam men zo echt in de sfeer van de zondag. Iedereen zocht zijn woning op, al waren er wel die de zondag elders moesten doorbrengen, zoals die naar Holland gingen grasmaaien.

*Het zoekt af de zoete rust,
wat hutje heeft of kluis,
en wie als balling wandelt,
hem draagt een droom naar huis,*

Of er nu torens uit het dak steken, of dat er een strodak op ligt, thuis, is thuis, en de beste plaats ter wereld.

Het huis waar de waterketel zijn treurig en zeurderig liedje zong, maar wat vaak het teken was dat Moeder nog een zoaterdagavondkuppe zette, wat zo'n echt gezellig en intieme sfeer gaf, en dan denk ik aan dit vers:

*Ik hoorde in een vreemde taal de Hemel fluistren,
ik zag de aard eerbiedig luistren met genot,
ik ook, ik deed mijn best om toe te luistren,
ik verstond één enkel woord en dat was, God.*